

*«Til
ungdommen»*

Sosialpolitikk og kulturradikalisme

☛ Mellomkrigsårene, det vil si 1920- og 1930-årene, var en tid med sterkt fokus på sosialpolitiske spørsmål. Arbeidsløshet, økonomiske nedgangstider og fattigdom krevde en sosialorientert litteratur.

☛ I tillegg var mellomkrigstida preget av økende politiske spenninger og av angrep

på demokrati og menneskerettigheter i Europa. Mange var derfor opptatt av politiske spørsmål. Her hjemme kom det flere unge stemmer inn i samfunnsdebatten, og de utgjorde til sammen et radikalt opprør innenfor sentrale kulturinstitusjoner som aviser, tidsskrifter, teater og forlag.

Sigurd Hoel og Helge Krogh. Foto: Odd Nicolaysen / Aktuell / Scanpix

☛ Kjente navn i denne sammenhengen er Sigurd Hoel, Arnulf Øverland, Helge Krog og Nordahl

Grieg. De tre første blir gjerne omtalt som *kulturradikale* fordi de sjokkerte det norske samfunnet ved å utfordre kirke, skole og familieliv.

Å gå inn i si tid

☛ Nordahl Grieg hadde i større grad en politisk agenda. Han hadde vært i Spania og opplevd fascismens frammarsj på nært hold, og han så det som en viktig oppgave å skape en antifascistisk front. Grieg så det slik at den eneste kraften som kunne redde Europa fra fascismen, var en folkelig bevegelse. Det måtte handling til, mente Nordahl Grieg, og han oppfordret de intellektuelle til å være med i kampen:

*Kringsatt av fiender,
gå inn i din tid!*

*Under en blodig storm –
vi deg til strid!*

(utdrag av «Til ungdommen», 1936)

☛ Nordahl Grieg levde selv slik han oppfordret andre til å gjøre. Han var tidlig klar over at det var dikter han ville bli, men samtidig ville han aktivt delta

i handlinger. Han var opptatt av krigshistorie og helter som falt i strid under første verdenskrig, han hadde et sosialt engasjement, og i tillegg hadde han en utferdstrang som førte han på mange reiser.

☞ Nordahl Grieg ble født i Bergen og vokste opp der. Allerede som 17-åring reiste han til sjøs, og dette gav inspirasjon til diktsamlingen *Rundt Kap det gode Haab. Vers fra sjøen*, som kom i 1922. To år seinere kom romanen *Skibet gaar videre*, og her taler han sjømannens sak og setter søkelyset på de dårlige vilkårene som hersket om bord i båtene på den tida.

☞ Dette diktet var i mange år fast innslag i flere lesebøker:

Flagget

*Det vugges gjennom den bløte monsun,
det flerres av Sydpolens blest,
det flammer fra Grønland ned til Rangoon,
det bølger fra Canton til Brest.
Norge er større enn nogen vet av:
hvert skib under flaggets vift
er på det endeløst øde hav
et nytt stykke Norge i drift!*

Kampen mot fascismen

Nordahl Grieg i Spania i 1937, under borgerkrigen

☞ I 1930-årene var Nordahl Grieg svært engasjert i kampen mot krig og fascisme. Han var en rastløs sjel, alltid på vandring, og han lengtet etter få gjort noe som kunne endre den verden han levde i.

☞ Denne lengselen og utferdstrangen førte Grieg på stadig nye reiser. Alt i 1927 var han i Kina som journalist under borgerkrigen, og etter denne turen framsto

de sosiale problemene i verden klart for han. Han var i Hellas som reporter, og han skrev reisebrev for forskjellige aviser – alltid på oppdrag.

☞ Nordahl Grieg bodde to år i Sovjetunionen, fra 1933 til 1935, og kom hjem som overbevist kommunist. Han var sikker på at veien fram til et samfunn i solidaritet og fred måtte gå gjennom kommunismen.

☞ Under Moskva-oppholdet fikk han også en sterk interesse for teater, og han oppdaget et scenisk uttrykk som han seinere tok inn i skuespillene *Vår ære og vår makt* (1935) og *Nederlaget* (1937). Grieg var særlig interessert i at teateret skulle være et forum for samfunnsdebatt. Dessuten hadde han lært seg en teknikk fra film og teater i Moskva: et scenebilde som skiftet mellom to skueplasser. Det skulle gi stykket og tilskuerne en intens og nær opplevelse.

☞ Grieg var stadig på reise, i Tyskland, Italia og England. I 1937 var han i Spania og arbeidet som reporter under borgerkrigen. Oppholdet der gjorde sterkt inntrykk på han, og bekymringen over fascismens framvekst ble forsterket.

Den spanske borgerkrigen

Gullbeholdningen i Norges Bank ble ført ut av landet med tog, lastebiler og fiskeskøyter i april 1940 – den såkalte gulltransporten. Her ser vi en pause under transporten, i midten Nordahl Grieg. Foto: Scanpix

☞ Også når han var i hjemlandet, var han på reise. Han var spesielt fascinert av Finnmark og reiste nordover flere ganger. Her fant han ro og inspirasjon til å skrive. Et av de mest kjente diktene hans er «Morgen over Finnmarksvidda»:

*Lutende ned mot skavlen,
rakt mot det blinde kov,
stod der en ren og været,
skrapet så med sin klov; –
og slik, med ett, som den hugget
dypt i den frosne grav,
spratt som et lys mot mulen, –
klumper av blågrønn lav.*

☞ I Finnmark fant han harmoni og fred i sjela, og her var det naturen og dyrelivet, ikke krig og sosial urett, som gav inspirasjon.

«Til ungdommen»

☞ Nordahl Grieg var en politisk omstridt person fordi han forsvarte kommunismen. Samtidig var han klar i advarselen mot nazismen og krigstrusselen. I flere år før Hitler invaderte Polen i 1939, hevdet Nordahl Grieg at krigen ville komme.

☞ Diktet «Til ungdommen» er et bestillingsverk, framført ved åpningen av Studentersamfundet i Oslo høsten 1936:

*Kringsatt av fiender,
gå inn i din tid!
Under en blodig storm –
vi deg til strid!*

*Kanskje du spør i angst,
udekket, åpen:
hva skal jeg kjempe med,
hva er mitt våpen?*

*Her er ditt vern mot vold,
her er ditt sverd:
troen på livet vårt,
menneskets verd.*

*For all vår fremtids skyld,
søk det og dyrk det,
dø om du må – men:
øk det og styrk det !*

*Slik går granatenes
glidende bånd.
Stans deres drift mot død,
stans dem med ånd.*

*Krig er forakt for liv.
Fred er å skape
Kast dine krefter inn:
Døden skal tape!
(6 av 14 strofer)*

☞ I diktet gir Nordahl Grieg uttrykk for et humanistisk menneskesyn. Han tror på de gode kreftene i mennesket, og han tror at disse kreftene er sterkere enn de destruktive når de blir satt på prøve.

☞ «Til ungdommen» har mye til felles med Arnulf Øverlands dikt «Du må ikke sove». Både Grieg og Øverland hadde vært i Spania og opplevd fascismen på nært hold, og begge var opptatt av at vi er forpliktet til å kjempe for rettferdighet og frihet. Diktenes budskap er det samme: Friheten må forsvares når den står i fare – og før det er for seint.

☞ Rudolf Nilsen hadde tatt opp de samme tankene i «Revolusjonens røst» ti år tidligere. I motsetning til Nilsen, som mente til væpnet kamp, mente Grieg at kampen for fred kunne vinnes ved å bruke menneskelig fornuft og ånd.

i **Ikke bare politisk kamp**
Nordahl Grieg var først og fremst politisk dikter, og for krigsgenerasjonen ble han en nasjonal folkehelt. Men dette vakre diktet viser at livet ikke bare handler om politisk kamp. Hverdagsliv og kjærlighet hører også med.

Journalisten og krigsreporteren

☛ Nordahl Grieg var ikke bare lyriker, dramatiker og romanforfatter. Han var også journalist og ikke minst krigsreporter. Etter krigsutbruddet i april 1940 meldte han seg til tjeneste, og han var med på den famøse gulltransporten gjennom Nord-Norge til

Nordahl Grieg ble selv en krigshelt

Om kvelden 2. desember 1943 gikk Nordahl Grieg om bord i et bombe-fly av typen Lancaster. Flyet satte kurs mot Berlin, og Grieg var med som journalist og skulle rapportere om bombetoktet over den tyske hovedstaden. Det var et dristig oppdrag, men det var viktig for Grieg å være med der det skjedde. Få timer seinere ble flyet skutt ned av en tysk granat, og alle om bord omkom. Her er Grieg (nr. 2 fra høyre) med mannskapet på et tokt til Norge i 1942. Foto: Scanpix

England som sikret at gullbeholdningen i Norges Bank ikke falt i hendene på tyskerne.

☛ Grieg sto fram som en talsmann for Norges sak i krigsårene, og det gjorde sterkt inntrykk på et okkupert folk da han leste dikt for dagen i Tromsø radio på selveste 17. mai:

17. mai 1940

*I dag står flaggstangen naken
blant Eidsvolls grønnende trær.*

*Men nettopp i denne timen
vet vi hva frihet er.*

*Det stiger en sang over landet,
seirende i sitt språk,
skjønt hvisket med lukkede lepper
under de fremmedes åk.*

☛ Norske krigsdikt gikk oftest som sten-siler fra hånd til hånd, og det var i London-tida under krigen at Nordahl Grieg ble kjent som en stor lyriker. For krigsgenerasjonen var Grieg en folkehelt, og krigslyrikken hans framstår som den aller viktigste delen av forfatterskapet.

